

Słowaków. Wybór J. Fischera, a zwłaszcza tom drugi, mógłby być z pożytkiem wykorzystany dla potrzeb dydaktyki również na polskich wydziałach prawa i administracji.

JOZEF CIĄGWA (Katowice)

André Gouron i Odile Terrin, *Bibliographie des coutumes de France. Editions antérieures à la Révolution*. Travaux d'Histoire Ethico-Politique, XXIII, Genève, Libraire Droz, 1975, ss. 297.

Uczni zajmujący się historią dawnego prawa francuskiego otrzymali nowe narzędzie pracy w postaci bibliografii zbiorów prawa zwyczajowego francuskiego, tak zwanych kutimów. Autorzy — prof. Uniwersytetu w Montpellier André Gouron oraz jego współpracownica Odile Terrin zestawili drukowane edycje zbiorów prawa zwyczajowego, poczynawszy od druków najdawniejszych aż po rok 1790, w sumie 2160 pozycji.

Bibliografia dzieli się na części zawierające kolejno: „A. Komentarze i opracowania ogólne” (*Commentaires et traité généraux*) — pozycje 1 do 123; „B. Zbiory ogólne” (*Coutumiers généraux*) — pozycje 124 do 162; „C. Zbiory lokalne” — pozycje 163 do 2160. W części C. zastosowano układ alfabetyczny według miejscowości, wyróżniając jednocześnie kutimy zredagowane przez wybitniejszych pracowników. W odsyłaczach pomieszczono dodatkowe informacje bibliograficzne o poszczególnych edycjach oraz dane o zbiorach przywilejów lokalnych, mogących interesować historyków prawa. Całość zamyka zbiorczy indeks, zawierający nazwy miejscowe, nazwiska autorów kutimów, a także drukarzy, księgarzy, wydawców — wyróżniane odmienną czcionką.

Warto zaznaczyć, że dzieło to spotkało się z pozytywnym przyjęciem nauki francuskiej (Recenzje: M. Garden'a, „Cahiers d'histoire”, t. XXI, 1976, 1-2, s. 255 - 256 i J. Imbert'a „Revue historique de droit français et étranger”, 1976, 2, s. 273 - 274).

WACŁAW URUSZCZAK (Kraków)

A. R. Korsunskij, *Istorija Ispanii IX - XIII vekov*. (Social'no-ekonomičeskie otnošenija i političeskij stroj Asturo-Leonskogo i Leono-Kastil'skogo ko-rolestva), Izd. Vyšsaja Škola, Moskva 1976, s. 239.

Autor jest znanym znawcą historii wczesnośredniowiecznej Europy Zachodniej, zwłaszcza półwyspu iberyjskiego. Paralelnie do wyników własnych badań nad historią społeczną Hiszpanii, publikowanych w postaci rozpraw, ogłasza on już drugie, syntetyczne przedstawienie całości dziejów tego regionu, poczynając od momentu osiedlenia się w nim Wizygotów. Po *Gotskiej Ispanii* (Moskwa 1969) otrzymujemy oto, również przeznaczony przede wszystkim dla studentów (ale opatrzony w pełny aparat odnośników do źródeł i literatury) zarys początkowej historii dwóch najważniejszych organizmów politycznych doby tzw. rekonkwisty.

Poza wstępem, podsumowaniem i bibliografią, tom obejmuje dziewięć rozdziałów ukazujących kolejno: ogólne przemiany dokonujące się w Hiszpanii między VIII a X w., stosunki społeczno-gospodarcze i polityczne Asturii, ustrój gospodar-

czy Leonu i Kastylii XI - XIII w., pozycję miejscowej szlachty oraz miast, instytucje ustroju politycznego, zakony rycerskie, wreszcie walkę klasową. Dzięki gruntowności przedstawienia praca stanowi kontynuację tradycji historiograficznych Władimira Piskorskiego.

STANISŁAW RUSSOCKI (Warszawa)

Общество и государство феодальной России — Сборник статей посвященный 70-летию академика Лва Владимировича Черепнина, Izd. Nauka, Moskva 1975, s. 351. AN SSSR — Otdelenije Istorii — Institut Istorii SSSR.

Jest to już druga księga pamiątkowa (o pierwszej — *Feodal'naja Rossija vo vseмирno-istoričeskom processe*, M. 1972, por. CPH, t. XXV, z. 2, 1973, s. 271 - 272) złożona w darze najwybitniejszemu zmarłemu w 1977 r. badaczowi dziejów dawnej Rusi przez grono przyjaciół, uczniów i współpracowników. Poza wstępem, dwoma artykułami charakteryzującymi dorobek Jubilata oraz bibliografią jego prac za lata 1972 - 1975 (dawniejsze prace zestawiono w cyt. tomie), w obecnym wydawnictwie zamieszczono 35 studiów podzielonych na trzy następujące działy: stanowo-klasowa struktura społeczeństwa, stany i władza w myśli społeczno-politycznej epoki centralizacji państwa moskiewskiego, sprzeczności klasowe a ewolucja ustroju politycznego. Tak jak cała twórczość Jubilata, podobnie wszystkie ofiarowane mu prace mają istotne znaczenie dla historyków państwa i prawa.

Skazani na wybór, zwracamy uwagę przede wszystkim na następujące: w części pierwszej: studia o funkcjach „obščiny” dawnej Rusi oraz na przełomie XVIII i XIX w. pióra J. N. Ščapova oraz V. A. Aleksandrova (przedstawione również jako referaty na ostatniej sesji Société Jean Bodin). Dalej rozprawy: V. D. Nazarova i V. I. Buganova przedstawiające nowe dane na temat składu monarszego dworu, zaczerpnięte z materiałów archiwalnych. W dziale drugim: ogólniejsze znaczenie posiadają rozważania A. L. Horoškievič oraz I. S. Čičurova nad pojęciem państwa w publicystyce XV - XVI w. oraz formowaniem się wspólnej dla klasy panującej ideologii politycznej. Wreszcie w dziale trzecim zwracają szczególną uwagę wywody I. P. Starosticy o immunitecie sądowym w ustawach Kazimierza Jagiellończyka z 1468 r. dla Wielkiego Księstwa Litewskiego; B. N. Florji o mechanizmie centralizacji ustroju politycznego na przykładzie ziemi twerskiej; S. M. Kaštanova w wzroście ciężarów publicznych w ciągu XVI w.; A. G. Mańkova o środkach zapewnienia bezpieczeństwa na szlakach handlowych, przedsięwziętych przez państwo; I. A. Bułygina o walce władzy państwowej XVII - XVIII w. z feudalnym immunitetem; G. A. Nekrasova o recepcji szwedzkich wzorów w procesie organizowania kolejalnych organów administracji, wreszcie A. A. Preobrażenskigo na temat stopniowego upraszczania się podziałów społecznych i przerastania struktur stanowych w klasowe.

STANISŁAW RUSSOCKI (Warszawa)

L. V. Čerepnin, *Еще раз о феодализме в Киевской Руси*, w: *Iz istorii ekonomičeskoj i obščestvennoj žizni Rossi — Сборник статей к 90-летию академика Н. М. Дружинина*, Izd. Nauka, Moskva 1976, s. 15 - 22.

Prezentowany artykuł posiada duże znaczenie w toczącej się również w radzieckiej historiografii dyskusji wokół kwestii, czy pierwsze organizacje państwowe Słowiańszczyzny powstawały w oparciu o wielką własność ziemską typu feu-

dalnego? Skrajne stanowisko zajęła w sporze W. J. Goremykina, zdaniem której ustrój Rusi Kijowskiej miał charakter niewolniczy (*K probleme istorii dokapitalističeskich obščestv*, Minsk 1970). Z kolei J. Ja. Frojanov wychodzi z założenia, że w tamtej epoce dominowała drobna, indywidualna własność wolnych członków wspólnot. Występujące w źródłach różne kategorie ludzi zależnych miałyby stanowić grupę niewolników i pół wolnych. Na nich też i ich pracy opierać miały się aż po XII w. przede wszystkim majątki księcia i „feudałów” (por. ostatnio — *Kievskaja Rus' — očerki socialno-ekonomičeskoj istorii*, Leningrad 1974). Polemikę z przytoczonymi poglądami, z pozycji zbieżnych do zajmowanych przed laty przez B. D. Grekowa i M. N. Tichomirowa, podjął najwybitniejszy mediewista radziecki akademik L. V. Čerepnin. Pierwszy pogląd poddał on krytyce w tomie *Puti razvitiia feodalizma* (por. CPH, t. XXV, 2, 1, 1973, s. 221 i n.), drugi w prezentowanym artykule.

STANISŁAW RUSSOCKI (Warszawa)

Drevnerusskie knjaževskie ustavy XI-XV vekov, izd. podgotovil J. N. Ščapov, Izd. Nauka, Moskva 1976, s. 240. AN SSSR — Institut Istorii SSSR.

Po monograficznym przedstawieniu genezy, funkcji oraz zachowanej podstawy źródłowej postanowień książęcych w sprawie swobód kościoła na Rusi (*Knjaževskie ustavy i cerkov*, 1972, por. też CPH t. XXV, 2, 2, 1973, s. 276) J. N. Ščapov daje obecnie krytyczną edycję tych tekstów. Podobnie do monografii, obecny tom podzielony został na pięć rozdziałów, w których zawarto kolejno postanowienia: ks. Włodzimierza odnośnie do dziesięcin, sądownictwa i poddanych kościelnych (uwzględniono w druku 7 redakcji, a w ich obrębie po kilka przekazów); ks. Jarosława odnośnie do sądownictwa (6 redakcji i liczne przekazy); różnych władców od XII po XV w. przeznaczone dla kościołów — smoleńskiego, nowogrodzkiego, halickiego, łuckiego, kijowskiego i moskiewskiego; odnośnie do potwierdzenia dawniej uzyskanych przez różne kościoły, swobód; anonimowe bądź zachowane jedynie we fragmentach.

Wydawca przeprowadził ogromną i staranną kwerendę w materiałach zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Odbiorca ma jednak pewne trudności w korzystaniu z tak potrzebnego wydawnictwa. Większy format publikacji i dzięki niemu synoptyczny druk poszczególnych redakcji lub wzorem „akademickiego” wydania Prawdy Ruskiej luźne poszyty, osobne dla każdej redakcji znacznie ułatwiłyby porównywanie tekstów, drukowanych niestety jeden za drugim.

STANISŁAW RUSSOCKI (Warszawa)

Karl Bosl, *Böhmen und seine Nachbarn. Gesellschaft, Politik und Kultur in Mitteleuropa*, München-Wien 1976, R. Oldenbourg, s. 346. Veröffentlichungen des Collegium Carolinum Bd. 32.

Autor (ur. 1908), profesor historii średniowiecznej na Uniwersytecie Monachijskim, jest nie tylko znanym badaczem (przede wszystkim mediewistą) i płodnym pisarzem, ale również organizatorem zespołowych badań naukowych. Kieruje on

m. in. zespołem badań regionalnych przy Bawarskiej Akademii Nauk oraz Instytutem zajmującym się studium dziejów Czechosłowacji — Collegium Carolinum. Jest on również redaktorem wielu prac zbiorowych i serii wydawniczych, m. in. czterotomowej *Geschichte der Böhmischen Länder* (1967-1970) czy „*Bohemia Jahrbuch*” (od 1960). Prezentowany tom stanowi zbiór bohemistycznych studiów autora, przedrukowywanych w nie zmienionej postaci. Zamieszczono w nim poza autobiografią 17 studiów i referatów oraz trzy artykuły recenzyjne, m. in. poświęcony omówieniu pierwszych dwu tomów czeskiej publikacji seryjnej w językach kongresowych — *Historica*. Pierwszych pięć tekstów (nr 2-6) dotyczy chrystianizacji Wielkich Moraw oraz Czech., z szerokim uwzględnieniem roli św. Wojciecha. Dalejszych, kolejnych pięć tekstów traktuje o stosunkach między południowymi Niemcami i Czechami w wiekach średnich. Osobną pozycję zajmuje w tomie referat na temat rozwoju przedstawicielstwa stanowego w Czechach do XVII w. (*Böhmen als Paradiesfeld*, nr 12, s. 188 nn). Trzy dalsze teksty (nr. 13-15) podejmują problem rozwoju świadomości narodowej w Niemczech i Czechach XIX-XX w. i odbicia tego procesu w historiografii. Nie waha się w nich Autor podkreślać sprzężenia zwrotnego między rozwijającym się niemieckim nacjonalizmem a świadomością narodów, które znalazły się pod politycznym i kulturowym wpływem niemieczyny. Nader interesująco przedstawia się wreszcie tekst podsumowania konferencji poświęconej tzw. „środkowemu zamkowi” (*Hrad*) T. G. Masaryka (nr 18).

STANISŁAW RUSSOCKI (Warszawa)

Staroslověnské legendy českého povodu. Nejstarší kapitoly z dějin česko-ruských kulturních vztahů, Nakladatelství Vyděhrad, Praha 1976, s. 399.

Poza kroniką Kosmasa, podstawowe znaczenie dla badań nad dziejami politycznymi, społecznymi oraz kulturowymi najdawniejszych Czech posiadają żywoty świętych Wacława i Ludmiły. Dochowały się one w licznych redakcjach pisanych tak po łacinie, jak i języku staro-cerkiewno-słowiańskim. Najstarsze z nich pochodzą z dzieł badaczy jeszcze z X stulecia. Teksty starsłowiańskie, były szczególnie rozpowszechnione na Rusi i tam odegrały znaczną rolę kulturową, inspirowując miejscowe utwory, np. żywoty Borysa i Gleba. Teksty te wydał ostatnio w Moskwie A. J. Rogov (1970 r. — *Skazanija o načale českiego gosudarstva*). Prezentowany tom zawiera poza przekładem studium wspomnianego wydawcy, tłumaczenia na współczesny język czeski owych żywotów, a także Borysa i Gleba. Uwagę badaczy ową pozornie popularyzatorską edycję rekomendować należy ze względu na znakomite komentarze i wstępy, a także zaznaczenie zapożyczeń w poszczególnych tekstach z Biblii i Ewangelii. Zarówno przekład, jak i cały ten aparat krytyczny, którego nie powstydziliby się najbardziej naukowe wydawnictwo jest dziełem E. Bláhovej i V. Konzala.

STANISŁAW RUSSOCKI (Warszawa)

V. T. Pašuto, I. V. Štal', Korčula. *Korčulskij statut kak istoričeskij istočnik izučenijsa obščestvennogo i političeskogo stroja ostrova Korčuli XIII veka*, Izd. Nauka, Moskva 1976, s. 207. AN SSSR — Institut Istorii SSSR.

Obecne studium pióra V. T. Pašuty stanowi kontynuację tradycyjnych już zainteresowań nauki radzieckiej (B. D. Grekow) zbiorami prawa słowiańskich organizacji politycznych wybrzeża adriatyckiego (Winodół, Polica). I tu, w oparciu

o literaturę przedmiotu, a nade wszystko zbiór lokalnego prawa przedstawiono kolejno: gospodarkę, ustrój społeczny, prawo rzeczowe, spadkowe i zobowiązaniowe wyspy, toczone przez jej mieszkańców walki o niezależność od Wenecji, ustrój polityczny i sądownictwo. W części drugiej, opracowanej przez I. V. Štala zamieszczone zostały podstawowe informacje źródłoznawcze o krótkiej, starszej redakcji miejscowego statutu, tekst oryginału z paralelnym, synoptycznym przekładem rosyjskim, wreszcie łacińsko-rosyjski i rosyjsko-łacińskie komentowane słowniczki terminologiczne. Wybór przedmiotu badań autorów wynika stąd, że zapominany przez współczesną naukę statut Korčuli stanowi po *Prawdzie Ruskiej* najstarszą kodyfikację prawa słowiańskiego, w której odnaleźć można ślady lokalnej, przedfeudalnej patriarchalnej wspólnoty domowej.

STANISŁAW RUSSOCKI (Warszawa)

J. Szücs, *Theoretical elements in Master Simon of Kéza's Gesta Hungarorum (1282 - 1285 A.D.)*, *Studia Historica Academiae Scientiarum Hungaricae* 96, Budapest 1975, s. 45.

Kronikę Szymona z Kezá, opowiadającą głównie dzieje mitycznych przodków Madziarów — Hunów (wypadkom od XI po XIII w. poświęcił Autor jedynie krótkie, utrzymane w konwencji rocznikarskiej wzmianki) rozpatruje Autor pracy na tle szerokiego kontekstu porównawczego europejskiego piśmiennictwa końca XIII w. Na tym tle *Gesta* jawią się nam jako przykład literatury historyczno-politycznej, powstałej w kręgu walczących o samodzielną pozycję polityczno-społeczną *servientes regis* (załączka stanu szlacheckiego na Węgrzech). W oczach tej przeobrażającej się w stan warstwy, już mityczni Hunowie tworzyć mieli *communitas*, powołującą, osądzającą i deponującą władców. Ci ostatni nie podejmowali żadnej ważniejszej decyzji bez współudziału „politycznego narodu”. Wywód Szymona odnośnie do genezy zróżnicowania wolnych i równych niegdyś Madziarów na *nobiles* i *ignobiles*, wiążanego z karą niewoli dla tych, którzy uchylali się od obowiązków na rzecz społeczności, traktuje J. Szücs jako zapożyczenie od Beaumanoire'a. Poza cytowaną na wstępie edycją tekst niniejszy został również paralelnie ogłoszony w: *Etudes Historiques Hongroises* 1975 (wydanych z okazji Kongresu w San Francisco), t. I, s. 241 nn.

STANISŁAW RUSSOCKI (Warszawa)

Karol Górski, *Communitas-princeps-Corona regni. Studia selecta*, Warszawa—Poznań—Toruń 1976, PWN, s. 134. *Annales Societatis Scientiarum Torunensis* vol. 78, fasc. 1 = *Études présentées à la Commission Internationale pour l'Histoire des Assemblées d'Etats* LVI.

Prezentowany tom stanowi zbiór dziesięciu, najcenniejszych studiów autora, ogłoszonych różnymi laty w tzw. językach kongresowych, głównie na łamach „*Anciens Pays et Assemblées d'Etats*”, przedrukowywanych obecnie bez zmian. Dwa spośród tych tekstów ukazują proces narodzin stanów i ich reprezentacji w Europie środkowo-wschodniej; trzy dalsze traktują o stanach w państwie krzyżackim. Niewątpliwie centralne miejsce zajmuje rozprawka poświęcona narodzinom sejmu polskiego (s. 57 - 71), ogłoszona po raz pierwszy w 1966 r. w *Slavonic and East*

European Review, a stanowiąca przeróbkę dla obcego czytelnika znakomitego studium o rządach wewnętrznych Kazimierza Jagiellończyka w Koronie. Trzy pozostałe studia traktują o rozwoju myśli polityczno-prawnej w Prusach Królewskich przelomu XV i XVI w. oraz unii państw stanowych na przykładzie Polski i Prus. Całość tomu nie tylko ułatwia zapoznanie się z dorobkiem autora (znanym z polskich wersji tych prac), ale przede wszystkim stanowi bezcenną pomoc przy dokumentowaniu tekstów pisanych z myślą o obcym czytelniku.

STANISŁAW RUSSOCKI (Warszawa)

Decreta Regni Hungariae — Gesetze und Verordnungen Ungarns 1301-1457, collectionem manuscriptam Francisci Döry additamentis auxerunt, commentariis notisque illustraverunt Georgius Bónis, Vera Bácskai, Budapest 1976, Akadémiai Kiadó, s. 491. Publicationes Archivi Nationalis Hungarici II, Fontes 11.

Jest to część pierwsza zakrojonej na trzy tomy nowej edycji prawodawstwa węgierskiego od 1301 do 1526 r. Ma ona zastąpić przestarzały, niewolny od błędów, a nade wszystko bardzo niekompletny „Corpus Iuris Hungarici”, którego ostatnie, tzw. milenijne wydanie ukazało się w latach 1895-99. Dość powiedzieć, że gdy ta ostatnia edycja dla okresu 1301-1457 przynosiła 14 tekstów, *Decreta* zawierają ich 58. Wydawcy uzasadniają tak znaczne pomnożenie materiału (we wstępie zredagowanym w językach niemieckim i węgierskim) następującymi czynnikami: poszerzeniem kwereń archiwalnych, które dały w efekcie 7 ineditów; wciągnięciem do zbioru tekstów znanych tylko ze wzmianek, a nie zachowanych (ok. 10); rozszerzającym rozumieniem terminu *decretum* jako nie tylko ustawy wydanej w sejmie, ale również zarządzeń królewskich wydanych „w radzie”. Ponadto włączyli wydawcy również takie teksty, jak umowy dzierżawy mennicy, o ile zawierają normy o zasięgu ogólnym. Pominęto natomiast takie teksty, jak: kapitulacje wyborcze przedstawione przez stany Zygmuntowi Luksemburczykowi w 1387 r., rewers koronacyjny Albrechta Habsburga z 1437 r., czy uchwałę stanów z 1440 r. w sprawie sposobu koronowania Władysława Jagiellończyka, choć w aneksie opublikowano królewskie propozycje ustawodawcze. Poszczególne teksty drukowane są w zasadzie na podstawie oryginałów, a w ich braku transsumptów kopii lub w ostateczności, gdy inny przekaz się nie zachował — CIH. Poprzedza każdy tekst obszerny wstęp w języku niemieckim charakteryzujący okoliczności powstania danego pomnika, jego funkcję i znaczenie, zachowaną podstawę źródłową, dotychczasowe edycje, wreszcie podstawową literaturę. Uzupełniają tom: tablica konkordancyjna podziału dekretów na artykuły w dawniejszych i obecnej edycji oraz zbiorczy indeks osób, nazw geograficznych i terminologiczny.

STANISŁAW RUSSOCKI (Warszawa)

Peter S. Lewis, *La France à la fin du Moyen-âge. La société politique, avant-propos de Bernard Guenée*, traduit de l'anglais par Claude Yelnick, Hachette, Paris, 1977, s. 575.

Autor, przedstawiciel średniego pokolenia historyków brytyjskich, profesor Uniwersytetu Cambridge, już od kilkunastu lat zwracał na siebie uwagę licznymi studiami nad stosunkami politycznymi w późnośredniowiecznej Francji (np. *The*

Failure of the French Medieval Estates, Past and Present XXIII, 1962, s. 3-24). W prezentowanej syntezie, której oryginał ukazał się w 1968 r. (MacMillan Press) autor obrał jako przedmiot analizy „polityczny naród” Francji XIV-XV w. oraz wzajemne stosunki, jakie zachodziły pomiędzy poszczególnymi jego członkami.

Rozdział I poświęcony został ogólnym warunkom życia politycznego, inclusive z ukazaniem czynników kształtujących zbiorowe odczucia (skutki klęsk, wojna). Rozdział II poświęcony został władcom i ich najbliższemu otoczeniu (dostojnicy, doradcy, kurtyzani). Najobszerniejszy rozdział IV ukazuje panoramę poszczególnych stanów, zaś IV instytucje przedstawicielskie. Uzupełniają tom — konkluzje autora, zestawienie podstawowej literatury oraz wstęp B. Guenée. W kreślonej przez P. S. Lewisa syntezie uderza rola, jaką Autor każe pełnić faktom i postaciom jednostkowym. Potraktowane jako exempla sugerują one czytelnikowi wnioski ogólniejszej natury, a sama narracja uwolniona została od okrągłych, niewiele mówiących zdań uogólniających. Spośród podstawowych tez Autora na szczególną uwagę zasługuje próba rewizji utartego poglądu na temat absolutystycznego charakteru monarchii francuskiej XV w.

STANISŁAW RUSSOCKI (Warszawa)

Kul'turnyje svjazi narodov Vostočnoj Evropy v XVI veke. Problemy vzaimootnośenij Pol'si, Rossii, Ukrainy, Belorussii i Litvy v epochu Vozroźdenija, pod red. akad. B. A. Rybakova, Izd. Nauka, Moskwa 1976, s. 360. AN SSSR — Komissija istorikov SSSR i PNR, Institut Sławjanovedenija i Bałkanistiki, Institut Istorii SSSR.

Jest to już druga publikacja pokłosia spotkań radziecko-polskiej komisji historycznej, tym razem obradującej w 1973 r. (wynikiem poprzedniej stał się tom *Pol'sa i Rus*, omówiony w t. XXVII, 1, s. 183). Spośród zamieszczonych dwudziestu czterech referatów, historyków ustroju i prawa zainteresują zwłaszcza poświęcone: formowaniu się monarchii stanowej w Rosji XVI w., L. V. Čerepnina (s. 44 nn.); charakterystyce Statutów litewskich, J. Bardacha (s. 71 nn.); Sudiebnikowi Kazimierza Jagiellończyka z 1468, I. P. Starostiny (s. 94 nn.); obrazowi Rosji XVI w. w polskiej literaturze politycznej i publicystyce XVI w., L. Bazyłowa (s. 132 n.) i B. N. Florii (s. 251 n.), studentom z W. Ks. Litewskiego na Uniwersytecie Jagiellońskim, G. J. Golenčenko (s. 228 n.); wspólnym Europie wschodniej tradycjom dynastycznych genealogii — M. E. Byčkovej (s. 292 n.).

STANISŁAW RUSSOCKI (Warszawa)

Akty Russkogo Gosudarstva 1505-1526, Izd. Nauka, Moskwa 1975, s. 435. AN SSSR — Institut Istorii SSSR i Institut Russkogo Jazyka.

Położony na północny wschód w odległości ok. 80 km od Moskwy na drodze do Radoneża Sergiuszowy klasztor Św. Trójcy (dziś Zagorsk), założony w latach czterdziestych XIV w. przez feudała Sergiusza z Radoneża, już w tymże stuleciu stał się najpotężniejszą i najzamożniejszą instytucją klasztorną Rusi. Pozostało po tym klasztorze ogromne archiwum złożone tak z własnych dokumentów, jak

też i podległych mu filii, a nawet osób świeckich. Na podstawie najstarszych jego zasobów wydano w latach 1952 - 1964 tomy I i III zbioru *Akty social'no-ekonomičeskoj istorii Severovostočnoj Rusi konca XIV — načala XVI veka*. Prezentowany tom, pracę nad którym rozpoczął jeszcze przed ostatnią wojną S. B. Veselovskij, stanowi kontynuację wspomnianego wydawnictwa. Doprowadził do końca dzieło zmarłego w tym czasie badacza zespół historyków przynależnych do tzw. średniej generacji, wśród których widnieją m. in. tak znane postaci, jak S. M. Kaštanov czy B. D. Nazarov, pod naczelną redakcją akademika L. V. Čerepnina. Oni też ponownie skolacjonowali z oryginałami poczynione wcześniej odpisy. Tom obejmuje 302 dokumenty, ułożone w porządku chronologicznym. Stanowią one cenny materiał źródłowy, szczególnie dla badań stosunków społecznych i prawnowłasnościowych oraz organizacji zarządu, tak centralnego, jak i lokalnego w państwie moskiewskim. Niezależnie od informacji źródłowej o każdym tekście oraz przepisów tekstologicznych, umieszczonych po każdym dokumencie, w tomie znalazł się jeszcze (in fine) komentarz rzeczowy do każdej pozycji. Uzupełnia wydawnictwo indeks osób, nazw geograficznych oraz terminów.

STANISŁAW RUSSOCKI (Warszawa)

Antony Polonsky, *The Little Dictators. The History of Eastern Europe since 1918*. Routledge Kegan Paul, London and Boston 1975.

Polonsky jest historykiem, doktoryzował się w Oxfordzie, w latach 1968 - 1970 kierował katedrą historii Europy Wschodniej na Uniwersytecie Glasgow. W 1970 r. objął katedrę historii powszechnej w London School of Economics. W 1972 r. wydał pracę *Politics in Independent Poland 1921 - 1939* (Oxford Clarendon Press). Była to monografia oparta na bogatej kwerendzie archiwalnej.

Omawiana książka składa się z wprowadzenia oraz sześciu rozdziałów w których kolejno przedstawiono historię Polski, Węgier, Austrii, Rumunii, Jugosławii oraz Czechosłowacji w latach 1918 - 1945. W rozdziale poświęconym Czechosłowacji autor przypominał ważniejsze wydarzenia z historii państw nadbałtyckich oraz Bułgarii i Grecji. Praca jest poświęcona historii politycznej regionu. Przedstawienie realiów społecznych i gospodarczych pozwala Autorowi na podjęcie problemu przyczyny upadku demoliberalnych konstytucji i zastąpienia ich reżimami dyktatorskimi w omawianych krajach.

Pracę zamyka zakończenie będące próbą skreślenia przeglądu wydarzeń z lat 1945 - 1970, które w ujęciu autora były decydujące dla historii najnowszej tego regionu. Całość uzupełniają statystyki dotyczące okresu międzywojennego dla poszczególnych krajów i regionu jako całości. Wskazówki bibliograficzne zawierają całość podstawowych opracowań przedmiotu wydanych w języku angielskim. W części pracy poświęconej Polsce autor dokonuje korektury swoich poglądów dotyczących oceny międzywojennego dwudziestolecia sformułowanych w poprzedniej pracy (por. CPH, t. XXVIII, z. 1, 1976). Autor wskazuje na pozytywne osiągnięcia okresu międzywojennego głównie w sferze integracji narodowej oraz szerzeniu oświaty i działalności gospodarczej w drugiej połowie lat trzydziestych.

WŁADYSŁAW T. KULESZA (Warszawa)